

Nr 1.

Av herr **Lindhagen**, om den internationella rättsordningen och den glömda grundsats om nationaliteternas självbestämningssrätt i alla världsdelar.

Den internationella rättsordningen är i stort sett fortfarande en överklighet. Därom äro alla ense. Således finns det en gemenskap åtminstone om något.

Krig rasar som förut. Rustningarna öka som förut med inväxt i ett alltmer genialiskt barbari. Segerfredens folkförbund bygger sin nitälskan ytterst på våld. *Den svenska försvarskommissionens betänkande*, av vilket det officiella Sverige väntat mycket, är ett tröstlöst dokument utan ansatser till någon som helst sanering av våldets lyor eller ansats ens till någon dröm om effektiva utvägar ur djungeln.

Här hemma liksom i det övriga Europa anses det officiellt nästan som en pliktuppfyllelse att röra sig företrädesvis med negationer. Var det finnes en god vilja, där finnes dock även en framgångsmöjlig väg. Den är visserligen vanskelig och lång. Men anse sig de fem svenska statsmakterna, regering, riksdag, vederbörande ämbetsverk, pressen och partierna icke kunna befatta sig med grunden av tingen, kommer ingen väg till synes. Detta har vederfarits även förenämnda betänkande.

Våldets triumfer betvingas sällan slutgiltigt annat än med *sanningens makt*. En terroristisk regim störtas förr eller senare genom individernas resning mot dess övergrepp.

Försvarskommissionen tillsattes med instruktion att låta alla synpunkter komma till synes och göra sig gällande. Sammanhanget mellan orsaker och verkningar borde väl då även fått något gehör och blivit föremål åtminstone för en begynnande diskussion. Hos det mera obefordrade folket är det lätt att vinna förståelse för sådana tämligen solklara saker, blott uppmärksamhet allmänt inriktas därpå. Ägna styrelser av skilda slag någon eftertanke även åt det väsentligaste, slå de självklara sanningarna såsom en hänförelse rot i folkets sinnen. Då dyker så att säga sanningens kontrarevolution mot våldets diktatur snart upp över horisonterna.

Vid 1935 års riksdag åskades i motionen 227 i första kammaren, att beviljandet av försvarsbudgeten måtte förbindas med initiativ till internationella överväganden, som, med övergivande av den europeiska pacifismens synvillor, gå till grunden av tingen. Det bevisades, att endast därigenom kunde omsider för vårt land förväntas en avskrivning av nämnda budgets utgifter. Statsutskottet avhöll sig enhälligt från att diskutera huvudsaken. Därför funno sig kamrarna icke heller uppfordrade därtill. I första kammaren anställdes dock, var jag tillåtit mig kalla »en europeisk fredsomröstning» för konstate-

rande till protokollet av situationen inom de europeiska synvillornas värld. En röst avgavs för motionen. Fem socialdemokrater, en kommunist och en bondeförbundare avstodo såsom tveksamma. En uppburen talare hade tidigare på dagen betecknat sig själv och hela kammaren såsom »villrådiga» inför världsläget.

För att gagna saken och även utröna regeringens ställning till försvarskommissionens instruktion yrkades sedan hos Konungen i försvarsdepartementet, att framställning i motionen måtte remitteras till kommissionen. Regeringen förklarade remiss ej kunna bifallas, därför att riksdagen ej velat inlåta sig på motionens huvudfrågor.

Förväntningarna på en mellanfolklig rättsordning kunna dock aldrig dö. I nuvarande världsläge synes, åtminstone inom Europa, endast från Norden initiativ tilläventyrs kunna förväntas. Påminnelser därom till de svenska statsmakterna få icke upphöra. Undertecknad tillåter sig därför ytterligare söka klargöra problemet genom följande framställning. Den återger väsentligen en föreläsning den 15 november 1935 i Stockholms arbetarinstitut över »drömmen om en internationell rättsordning och dess glömda grundvalar».

Människans historia.

Den vackra drömmen om en internationell rättsordning sammanflyter i själva verket med människans historia. Den senare åter är en ganska ful berättelse. Stridernas historia skulle man kunna kalla den.

Människan är nämligen en djur- och samhällsvarelse på samma gång. Det är samvetet som höjer henne över djuren. Hon har förunnats förmågan att kunna välja mellan rätt och orätt. Varifrån denna företrädesrätt kommit är icke bekant.

Gissningarna oscillera mellan Darwins lära om utveckling från djur till en varelse med förnämligare hjärna samt religionernas försäkran, att människan skapats omedelbart av Gud.

Den tyske filosofen Emanuel Kants uttalande i ämnet återger dock säkerligen mänsklighetens inställning till detsamma. »Ingenting har förvånat mig så mycket som samvetet inom mig och stjärnvalvet över mig», sade han. Vi åtnöja oss således i gemen med rådet att söka handla »efter bästa förstånd och samvete», oberoende av, varifrån dessa förmögenheter kommit.

Med denna utgångspunkt uppdelar sig människans historia i tre epoker, *djungeln, civilisationen och kulturen*. Att äta och att ätas det är djungelns lag. Under civilisationen söker samvetet civilisera djuret inom oss. Där-bortom nalkas kulturen, en ännu ouppnådd härlighet.

Vi leva nu i civilisationens epok med återfall då och då till djungeln och upptäcktsfärder ibland till kulturens förlovade land. Världskriget var ett sådant återfall. Villervallan omkring Abessinien är ett annat exempel för i dag, då oskyldiga italienska och abessinska soldater med familjer offras djuriskt åt krigets Molok.

Mitt i denna epokenas böljegang ligga oföränderligt som klippor i havet

de realiteter, som äro föremålet för människornas arbete och ävlan. De äro fyra: *individen, hemmet, landet och mänskligheten*. Störst av dem är individen och dennes egen värld hemmet. Om landet, också å ett närliggande beskydd och föremål för intressena, gäller dock ofta lagen: »Ubi bene ubi patria», det vill säga: där jag har det bra, där är mitt fädernesland.

Mänskligheten åter, sammanfattningen av det hela, är en så stor och avlägsen realitet, att den för de flesta förlorar sig mest till drömmarnas värld. Och dock såsom Montesquieu, den liberala statens grundläggare, redan på 1700-talet uttryckte sig: »Om jag visste något, som var nyttigt för mitt land men skadligt för Europa eller nyttigt för Europa men skadligt för mänskligheten, ville jag betrakta det som en förbrytelse.» Detta har ansetts så solklart riktigt, att det återgivits i danska och svenska läseböcker för folkskolan. Det innefattar en tankeställare för en ordning, där fosterlandskärleken anses uppfordra att leva högt på andra nationers bekostnad. I förmaningen låg ock en indirekt erinran från den franska upplysningstiden om tillvaron av färgade raser. Även de, menade man, utgjorde en del av mänskligheten med anspråk att få skydd av en internationell rättsordning.

Det har sedan fortfarande gått långsamt med erkännande av Asiens och Afrikas hemmabefolkningars rätt. I dag omsider har Europa genom det abessinska kriget fått en påminnelse, som, oavsett vapenlyckans utfall, bör hänvisa den europeiska pacifismens synvilla även på denna punkt till hävderna samt omvandla Asiens och Afrikas uppvaknande till en förnämlig realitet. Den internationella rättsordningen står måhända inför en revolution.

Orsakerna till krig och rustningar.

Att tilltro sig kunna *avskaffa krig och rustningar med bibehållande av deras väsentliga orsaker är uppenbarligen en motsägelse*. Det måste anses vara ett hopplöst bemödande och har alltid visat sig vara det. Tiden bör nu vara kommen för att vi omsider också kunna börja med att förstå det, åtminstone en-dels. Misslyckande, misslyckande totalt av *den europeiska pacifismens berörda synvilla i små som stora länder* liksom sammanstörtandet av folkförbundets enahanda insatser från sin tillkomst intill dess sista nedrustningskongress bör väl någon gång verka att fjällen falla från våra ögon.

Svenska föreningen för Nationernas förbund har ock på mitt förslag år 1934 i sina stadgar upptagit såsom ett av föreningens huvudsyften att »beflita sig om att krigens och rustningarnas djupliggande orsaker komma upp till behandling».

Ofredens huvudorsaker, varom mera nedan, bottna obönhörligt i följande:

- 1) Kränkandet fortfarande, förnämligast i de tre gamla världsdelarna, av nationernas självbestämningsrätt.
- 2) Språkförbistringen i världen.
- 3) Försummandet av jordens befolkningsfråga.
- 4) Den rasande konkurrensen i vår tid mellan maskinerna med undanträngande av handens arbete.

5) Försummandet av de andliga värdena, de moraliska faktorerna.

Bakom dessa problem ruva icke blott kraven för individer och nationer på rätt att kunna leva utan även rättigheternas förutsättning, pliktuppfyllelse i arbetet och lojalitet mot uppbyggandet av en internationell rättsordning.

Småstaternas kallelse.

Det gäller nu först att eftersinna, varifrån ett begynnande initiativ till denna evolution bör kunna först förväntas.

Rikskansleren i tyska riket Adolf Hitler yttrade en gång, att även småstaterna ha rätt att leva. Det ser dock knappast ut så i världen. De kunna ej mäta sig med stormakter i krigsberedskap. Blir en småstat angripen, är det icke heller säkert, att han värnas av några stormakters »sanktioner», om dessa ej ha ett starkt eget intresse därav.

Småstater, byggda väsentligen på nationalitetsprincipen, få därför skydda sig främst med *sanningens makt*. Denna makt är vida förnämligare och i längden verksammare än våldet. Den hjälper kanske ej alltid för tillfället. Men den förvirrar och förbryllar högligen de stora maktfullkomligheterna på deras villovägar. Och annekterade nationaliteter, som trots förtrycket segt bevarat sin egenart, frigöras vanligen i stormiga tider igen.

Det är därför uppfordrande för fria smärre nationaliteter och särskilt för Nordens stater att samla sig om en *ny politik, byggd på gamla sanningar*. Ett fjärde rike skulle man exempelvis kunna kalla det. Språkets makt över tanken har sina poänger. Även Sovjets tredje International och Tysklands tredje nationalrike samt deras vederlikar undgå nämligen ej att en gång komma dithän. Må därför småstater, byggda väsentligen på nationalitetsprincipen, ej förspilla sin särskilda kallelse just nu i skapandet av en internationell rättsordning. Svenska föreningen för Nationernas förbund, vilken anordnat denna föreläsningsserie, har ock från sitt stiftande haft på sitt program bl. a. en sammanslutning »icke minst mellan de mindre nationerna» för folkförbundets främjande.

Den europeiska fredsrörelsens livsyttningar.

Sedan gammalt har drömmen om ett tusenårigt rike, ett gudsrike, en guldålder, en evig vår, hägrat för skalder, siare, levnadsfilosofer, utopister och religionsstiftare. Organiserandet däremot av en rättsordning uteblev eller kom av sig vid ingången. Det var också ogörligt under långa tider. Må vi blott erinra oss till en början den vita rasens vägledande fallenheter.

Europas folk äro komna från invandrande stammar, som, hopade av vitt skilda slag inom trånga gränser, befunnit sig i ständig kamp med urinnevårnarna och sins emellan om makten och fördelarna. I dessa strider behövde de naturkrafterna till hjälp och gjorde därför de stora uppfinningarna. Rent biologiskt ha därför de samhällsordningar, som framgått ur dylika situa-

tioner, präglat av desamma. Att eftersträva makt, organisera makt, bruka makt för materiella vinningar på andras bekostnad, det har varit en huvudsak i europeisk utrikespolitik.

Det andliga livet stod visserligen högt. Men detta mera såsom en tillflykt för de förföljda minoriteterna och plågade sanningsvittnena. Under stundom tog det andliga livet även ledningen av tidsströmningarna och den politik, som framgick ur dem. Det lämnade då trött på de materiella konflikterna den fasta marken och förlorade sig lätt ensidigt i det så kallade blå. Det blev ett ständigt antingen — eller, men icke jord och sol på en gång såsom naturen ordnat det.

Inför förenämnda intressestrider, utslag av djurvarelsen inom människan, reste samvetet oförbrännert sin tysta makt. Även den europeiska pacifismen blev ett utflöde av detta medvetande. Men maktlös inför syndafloden bredde den ut sig förtunnad på ytan. Den förlorade kontakten med det väsentliga. Europas pacifism sökte officiellt trösta sig med sin synvill, vilken ock blev en betäckning för annektingspolitikens ävlan och vinningar. Det meniga folkets längtan till fred skapade dock jordmån för ett produktivt uppbyggande.

Överskådas nu det historiska fältet, finner man vidare, att den vita rasen helt förklarligt sysselsatt sig så gott som uteslutande med sin historia. Den gick ock i spetsen för den så kallade utvecklingen. Ansatser till en rättsordning för mänskligheten förekommo sålunda icke. Det kunde icke heller ske på grund av det främlingsskap, som de långa avstånden i gamla tider utan rimliga kommunikationer skapade mellan världsdelarna. I lyckligaste fall gällde det pacifiering av vissa närliggande intresseområden.

Ett sådant exempel var Kalmarunionen mellan Sverige, Norge och Danmark åren 1397—1521. Den hotades av ständiga slitningar mellan de olika nationerna och särskilt av Danmarks förmyndarskap. Även under dessa strider talades dock om »evig frid, sämja, kärlighet, rolighet, endräkt och bebindning till evig tid». Slutligen sprängdes emellertid unionen definitivt från Sveriges sida under ledning av Engelbrekt, de tre Sturarna och Gustav Vasa. Det var för mycket, som måste komma till först för en fredlig sammanhållning. Drottning Margaretas tanke lyckades sålunda ej förena skandinaverna. Det var kanske bäst så. Som stormakt skulle vi mera förts vilse. Nu fatta vi lättare rättens tankar. En fruktbarare sammanhållning står i dag till buds med utsikter nu till hela mänskligheten.

Samma företeelse i större omfattning präglade den tvåhundraåriga romerska freden, pax romana, byggd dock på Roms envælde under förvaltning av många provinser. Det romerska riket gick under av flera skäl. Icke minst i följd av kristendomens framträdande. Den förkunnade konstitutionellt, att endast sanningen kunde göra människorna fria, och administrativt, att endast kärleken kunde övervinna allt. Inför dylika basuner ramlade de gamla befästningarna, ett vittnesbörd även det om sanningens makt. I medeltiden hängåvo sig staternas och kyrkornas furstar under sina officiella diskussioner åt drömmen om kristenhetens enhet. De flesta stora krig då och

senare slutade med segrarens diktamen i fredsslutet, att därefter skulle mellan de båda stridande råda en oupplöslig vänskap och en evig fred.

På samma gång var kriget ett fritt och tillåtet tilltag. Det kontrollerades icke av utomstående stater. Ingen sådan stat ingrep heller i kriget, om den icke kände sina intressen starkt hotade.

Mycket har skrivits om den vita rasens fredsdrömmar och strider. Men ansatser till litteratur med översikt över nämnda fredssträvanden såsom en helhet är fåtaliga. Experter hänvisa till Schücking, *Die Organisation der Welt* (1908); J. ter Meulen, *Der Gedanke der internationalen Organisation in seiner Entwicklung 1300—1800* (1917); Christian L. Lange, *Histoire de l'internationalisme*. Av den sistnämnda publikationen är ett band utkommet 1919, omfattande tiden till den Westfaliska freden 1648. Ett andra band kommer att skildra evolutionen mellan 1648 och 1815. Ett tredje skall syssla med tiden efter 1815. Författaren betonar i sin introduktion, att han inskränkt sig till studiet av tilldragelserna i occidentens, d. v. s. den vita rasens civilisation. För svensk allmänhet är av intresse en i Nordens Årsbok för 1921 intagen populärt skriven uppsats av professor Sven Thunberg om fredstanken i Nordens medeltid med utsikter till de stora sammanhangen.

Första Mosebok.

Den vita rasens förenämnda inställningar till en världsordning inledas och avslutas med två praktiska experiment. Det första en legendarisk, hämtad ur skapelsehistorien i första Mosebok, och det andra tillkomsten av folkförbundet genom Versaillesfreden 1919.

Moseboken berättar i kap. 6 och 11, att när Herren, det vill säga Jehova, såg, att människornas ondskas var stor, ångrade han, att han gjort dem. Han sade då till Noa, som var en rättfärdig man, att han beslutat att göra ände på allt kött, ty jorden var uppfylld av våld, som de övade. Så tillkom syndafloden och arken. Noas ättlingar hade alla enahanda tungomål, säger boken. De beslöto bygga en stad och ett torn, så att de ej kunde bli kringspredda kring hela jorden. Då steg Herren ned och såg på detta deras första tilltag. Hädanefter, sade han, skall intet bliva dem omöjligt. För ändamålet förbistrade han deras tungomål, så att den ene icke förstod den andres. Och så spriddes de ut över hela jorden, så att de måste upphöra att bygga staden.

Detta är Mosebokens skildring över språkförbistringens betydelse för att på rätt sätt befolka jorden. Om Herren nu steg ner igen så skulle han finna, att han även nu misstagit sig och hur i följd av den nya världsorganisationen människornas brister ökats ytterligare, därför att de icke kunde förstå varandra.

Versaillesfredens Folkförbund.

Världskriget 1914—1918 betecknade en ny syndaflod. Det var ett sådant bakslag för civilisationen och en sådan anklagelse emot de vita stormakternas kompetens, att de senare redan av självbevarelsedrift ej kunde undgå att söka

på något varaktigt sätt förekomma ett upprepande. Krigsteknikens utveckling ingav likaledes farhågor.

Segermakterna beslöto då att upprätta ett folkförbund. Avsiktens uppriktighet manifesterade sig i en inbjudan till alla självständiga stater att ansluta sig. De färgade raserna kommo således också med. Ett uppbåd av mänskligheten stod för första gången på ett politiskt program. Kristus och föregångare i Österlanden hade redan formulerat principerna: »Fred på jorden och människorna en god vilja.» Således fred ej blott i Palestina. Den goda viljan var emellertid ej i allt renodlad i inbjudningen.

Kriget hade nämligen avslutats med en segerfred. Den kunde som vanligt ej bli vittskådande, rättvis och förlåtande. *De djupgående orsakerna till katastrofen bibehöllos.* Anslutningen blev icke heller allmän. Nordamerikas förenta stater ville icke förlora liv och egendom för att ännu en gång medverka till utredning av Europas trassliga affärer. Sydamerikas staters anslutning blev vacklande och skedde, har det sagts, väsentligen för att få ett stöd i folkförbundet mot Nordamerikas monroedoktrin och benägenheter till hegemoni över den nya världen. Rysslands nya regim höll sig undan för att få händerna fria för sin världsrevolution.

Då krigsanledningarna ej avskaffades och rustningarna således ej heller kunde upphöra eller ens minskas utan i stället antagligen måste ökas i följd av nya upptäckter i krigstekniken, så återstod för segerfreden ej annan utväg än att genom en ny kollektiv krigsorganisation vinna stöd för sin pacifism. De militära och ekonomiska sanktionerna kommo till. Våldet blev således icke avskaffat. *Vid sidan av gammaldags krig hade tillkommit ett nytt, nämligen folkförbundskriget.*

Vanskligheterna ökades av att fredstraktaterna lika litet som förut kunde förplikta de besegrade att godvilligt finna sig i bördor, som blivit dem med våld påtvingade. I den vanliga rättskipningen vid domstolarna förklaras ett kontrakt ej giltigt, ifall det visas, att någon av kontrahenterna ej av fri vilja undertecknat det.

När därför Tyskland trodde stunden vara inne, annullerade landet ensidigt sina förpliktelser enligt Versaillesfreden och utträdde till yttermera visso ur folkförbundet. Inga repressalier inträffade. Segermakterna konstaterade faktum och ha sedan respekterat Tyskland såsom sin fruktade jämlike.

De tre avrustade småstaterna åter — Österrike, Ungern och Bulgarien — få fortfarande ingen allmän värnplikt eller ökning i militärväsendet utan tillstånd av folkförbundet, som formellt övertagit segermakternas exekution på denna punkt. Någon revision av fredsslutets gränsregleringar *inom det styc-kade Ungern eller där fog därför annorstädes föreligger* har hitintills ej fått någon anslutning inom folkförbundet. Endast Italien har bland stormakterna uttalat sig för en sådan revision. Visserligen ej av sina gränser i norr men av Ungerns gränser. Av denna senare anledning och då mer än hälften av Ungerns export, företrädesvis jordbruksexporter, går till Italien, har Ungern begripligt nog vägrat att helt biträda sanktionerna. Österrike har gjort det samma av exporthänsyn och det omedelbara trycket från Italien. Albanien

har även tövat och Schweiz uppställt vissa villkor. Sedan har från Rumänien påkallats något slags sanktionsvåld även mot länder, som ej anslutit sig till sanktionerna.

Sanktionernas vansklighet såsom ett tveeggat våldsmedel belyses skarpt av situationen. Om de militära sanktionerna någonsin behöva användas, så är det väl i detta fall, då en modernt beväpnad stormakt faller över ett så gott som obehäpnat folk. De militära sanktionerna betyda emellertid krig. Man vågar ej inlåta sig på dem. De skandinaviska regeringarna två sig också fria, ehuru de även i detta fall enligt pakten iklätt sig förbindelse därtill. Dessa sanktioner äro således nu i praktiken avskaffade. De stå kvar endast som en lagruin.

Men än mer. Enligt de internationella överenskommelserna vid andra Haagkongressen år 1907 stadgas i 25:s artikeln av reglementet angående lagar och bruk i lantkrig: »Det är förbjudet att anfalla eller bombardera städer, byar, bostäder eller byggnader, som icke försvaras.»

Detta avtal, som väl är bindande även för folkförbundet, iakttages ej i Abessinien. Angriparen anfaller även civilbefolkningen med sina bombplan. Expertisen säger, att avsikten är att terrorisera befolkningen och småningom tvinga stammarna till underkastelse, den ena efter den andra. Folkförbundet tiger och även mänskligheten.

Överhuvud taget tänker ingen, åtminstone ej officiellt, på vad som borde vara huvudsaken, nämligen de lidanden utan gräns, som tillfogas soldaterna på ömse sidor och deras familjer. Det är detta, som i främsta rummet borde förekommas. Mänskligheten tiger även här och tänker mest på staterna.

De militära sanktionernas anförvanter, de ekonomiska sanktionerna, äro ock farliga att tillgripa, ovissa till sina följder. De snudda vid krigets äventyr. De kunna hetsa till vapenallianser och världskrig. Svårigheterna för sanktionisterna att bemästra egna förluster kunna bliva överväldigande. Ifrågavarande sanktioner äro dock nu de enda återstående utvägarna, som därför måste frestas utan visshet om utgången. Ett önskemål är dock att därmed ej må följa en tillstramning, kanske nöd i uppehållet för det italienska folket, oskyldigt lett av händelsernas psykos.

Folkförbundets organisation är för övrigt ofullständig i en annan fundamental punkt. Nämligen i fråga om nationaliteternas rätt. Förbundet skyddar endast de fria folk, som ingått som medlemmar i förbundet. Abessinien tillhör ett av dem. Därför blir det nu ej förbisett.

Nationaliteter däremot, som före folkförbundets bildande annekterats, äro ur räkningen. När t. ex. Risselkabyllerna kämpade för sin frihet mot Frankrike och Spanien, vädjade de till förbundet. De erhöilo icke ens något svar. Kriget betraktades som »en inre angelägenhet» för Frankrike och Spanien. Risselkabyllerna hade nämligen en gång — låt vara med våld eller »pénétration pacifique» — inkorporerats i nämnda länder.

Detta tillstånd belyses icke blott av sin orättfärdighet utan även av sina ohållbara konsekvenser. Om exempelvis en nationalitet i Asien, erövrad av en europeisk makt, gör uppror samt en medlem i folkförbundet, låt oss säga

Kina, hjälper de upproriska, så måste detta betraktas såsom ett oberättigat anfall från Kinas sida mot den härskande europeiska makten. Sanktionerna träda alltså i gång. Också Sverige måste således lämna sitt aktionsbidrag mot Kina för att hindra en undertryckt nationalitets frigörelse. Det kommer Sverige kanske att ej bry sig om, fastän åtagandet, såvitt rör ekonomiska sanktioner, är klart. *Förpliktelser att öva våld äro i och för sig ej så synnerligen förpliktande. Allt beror på »omständigheterna».*

En annan lucka i organisationen är vad man kallar »de europeiska minoriteternas problem». Sådana minoriteter ha tillskapats både före världskriget och genom detta krigs fredslut. Endast de senare äro ställda under skydd av folkförbundet. Dessa minoriteter klaga oavlåtligt över åsidosättande av fördraget, hård behandling av ämbetsmän, dunkla avsikter från majoritetens regering och kitsligheter av olika slag. Säkerligen ha de oftast rätt. Varje stat vill behålla sitt område och längtar efter att kunna nationalisera sådana disharmoniska element. Någon kontroll med effektivitet kan knappast åstadkommas av folkförbundet. Den enda fredliga utvägen för att lösa minoritetsfrågan är en revision av gränserna med ledning av en internationellt kontrollerad folkomröstning. Tillåtes ej detta lösas saken i det långa loppet merendels endast genom krig.

De minoriteter, som tillkommit före världskriget, äro således icke på något sätt skyddade av folkförbundet. Det kan hända, att folkförbundet åtar sig en medling på uppdrag av både majoritet och minoritet. Så skedde i Ålandsfrågan genom en kompromiss, som ej lär tillfredsställa någon av kommittenterna.

Med det sagda är icke meningen att bryta staven över folkförbundet. Idén om ett folkförbund är oförstörbar. Det blir säkerligen vanskeligare att uppbygga ett nytt förbund än att omdana det som finnes. Det nuvarande förbundet har äran av att vara det första verkliga försöket att skapa en internationell rättsordning. Det svåraste av allt kan omöjligen i första ansatsen bliva fullkomnat. Den förut nämnda exemplifieringen visar bland annat, att den ej ens kan avskaffa vapenkrigen och rustningarna till dem. Och således än mindre skapa en varaktig fred.

Därtill kräves nog till en början, att den såvitt möjligt får djupare försänkningar i folksjälen och ej framträder såsom en intresseorganisation företrädesvis för stormakter och verkar genom en församling uteslutande av instruerade regeringsrepresentanter.

Med denna erinran om representationens sammansättning övergår jag nu till *de grundläggande glömda realiteterna, som redan i början av föredraget avslöjats. De böra alla hädanefter förunnas publicitet, hållas för ögonen och diskuteras. Endast därigenom påskyndas evolutionen för deras förverkligande.*

Nationernas frigörelse.

Jag börjar då med det som nu är viktigast för att avskaffa krig och rustningar, nämligen proklamerandet i folkförbundets akt av *nationaliteternas självbestämningsrätt* och följaktligen frigörelsen av undertryckta folk.

Det första som måste göras är nämligen att tillförsäkra världssamhällets medlemmar politisk frihet. Dessa medlemmar äro nationaliteterna. De äro en realitet att räkna med, organismer, sammanflätade av gemensamhet i härstamning, språk, historia, tillvarelsesätt, lagar och sedvänjor. Ofreden i världen har nästan alltid uppkommit genom ett kränkande av dessa världssamhällets naturliga personers självskrivna krav för ekonomisk vinning eller andra bevekelsegrunder.

Därför framlade Emanuel Kant, grundläggaren av den nyare tidens tänkande, år 1795 såsom en grundval för folkrätten den principen, att »folken hava en till tiden obegränsad oförytterlig rätt att fritt förfoga över sig själva». Ferdinand Lasalle, den tyska socialdemokratiska organisatören, uttalade en gång i ämnet följande tankar: »Principen om fria oavhängiga nationaliteter är grundvalen och källan, modern och roten till demokratiens begrepp överhuvud taget. Demokratien kan icke trampa nationaliteternas princip under fötterna utan att såsom en självmördare lägga hand på sin egen existens, utan att helt och hållet i grunden själv förråda sig.» Det internationella socialdemokratiska programmet påbjuder också »ett oavlåttligt ingripande för alla nationers självbestämningsrätt och deras försvar mot krigiska angrepp och våldsamt förtryck».

På åtskilliga kongresser i början av 1900-talet betonades att för att skapa freden krävdes först och främst att organisera rättvisan mellan nationerna. *Liksom den franska revolutionen proklamerat de mänskliga rättigheterna, borde nutiden proklamera folkens oförytterliga rättigheter.*

Evolutionen för nationalitetssaken började emellertid redan med det napoleonska väldets fall 1814. Förut hade krigen varit s. k. arronderingskrig. Napoleon var i senare tid den största kränkaren av nationernas rätt. Den svenska läroboken i historia konstaterar dock, att de lidanden han drog över folken »gävo väckelser till en i många hänseenden sundare utveckling».

Under den efterföljande tiden uppstod mera sällan någon tanke på, att det skulle vara tillåtet underkuva en fri civiliserad nation, nota bene någon nation tillhörande den vita rasen. Däremot tillkämpade sig följande nationer i Europa helt eller till vissa delar av sitt område självständighet: Grekland (1830 och 1913), Belgien (1814 och 1830), Rumänien (1856 och 1878), Serbien (1856, 1878 och 1913), Montenegro (1878 och 1913), Ungern (1867), Bulgarien (1878, 1908 och 1913), Norge (1814 och 1905) och Albanien (1913).

Ansatser förekommo dock under 1900-talet, även till fortsatta arronderingar inom Europa. Dit höra Tysklands annekteringar av Sönderjylland och Elsass-Lothringen samt Bosniens-Herzegovinas överförande från turkisk till österrikisk besittning.

Nationalitetsfrågan är emellertid även av största betydelse för Asien och

Afrika med sina färgade nationaliteter. Även dessa ha rätt att leva sitt eget liv. Här har den europeiska politikens erövringar pågått. Detta har ägt rum så mycket lättare som — såsom en japansk författare uttryckt sig — »den österländska civilisationens fredliga och inåtvända natur alltid gjort den svag mot yttre stötar». Dessa stötar kalla de färgade raserna för »den vita olyckan».

Parlamenten, upptagna av dagsfrågorna, är det svårt att få intresserade för bärande idéer. Ovana, som de dessutom äro att få befatta sig med utrikespolitik, har en sådan fråga som nationaliteternas rätt svårt att vinna uppmärksamhet.

För min del har jag såsom svensk riksdagsman från 1911 sökt upprepade gånger experimentera med förslag i saken bl. a. till svenska riksdagen, nordiska interparlamentariska förbundet och interparlamentariska unionen samt de allmänna fredskongresserna. Det inträffade att majoritet erhöles tre gånger i utlandet och vid övriga tillfällen att minoriteter uttalade sig till förmån för förslaget.

I svenska riksdagen och nordiska interparlamentariska förbundet återmötte saken ett enigt motstånd. Utom en enda gång. Det var då Ålandsfrågan aktualiserats. Förmodligen därför, att det då rörde närliggande svenska intressen. Redan 1920 hade nordiska interparlamentariska förbundet i strid mot tidigare inställningar på initiativ av svenskarna inom dess råd äskat av de tre ländernas regeringar att »taga initiativ till att grundsatsen om nationaliteternas rätt må upptagas i förbundsakten för Nationernas förbund». Vid 1921 års riksdag återkom även jag med mina tidigare yrkanden i samma syfte. Även riksdagen biföll utan votering i någondera kammaren enahanda formulering, som godtagits av nordiska interparlamentariska förbundet. Första kammarens tillfälliga utskott hade yrkat avslag. I kammaren talade utskottets ordförande Borell för utskottet. Givetvis intresserade sig regeringen för saken och därför behövde ej riksdagen göra någon hemställan, sade han. Motionären samt Adelswärd, Winberg, Hellberg och Westman förordade hänvändelse till regeringen. Andra kammarens utskott tillstyrkte enhälligt. I kammaren yttrade sig endast Arthur Engberg. Han var närmast böjd för avslag, men gjorde ej något yrkande. Regeringen med Trygger som utrikesminister fann riksdagens skrivelse ej föranleda någon åtgärd. Sedan Ålandsfrågan lösts, på sätt skedde, återgick riksdagen till sina tidigare avslag på enahanda yrkande.

Fallet Abessinien visar, hur brännande nationalitetsfrågan är. Den gör sig oavlåtligt även på andra sätt otrevligt påmind. Tiden bör vara inne att omsider pioniera även i instanserna för dess uppförande på dagordningarna. Den måste inskrivas i folkförbundets konstitution. Även Versaillesfreden måste revideras, i den mån den uppenbarligen kränker nationernas rätt. Från dessa utgångspunkter skall sedan pionieras. Småstaterna och deras folk böra vara kallade att gå i spetsen, om ingen annan gör det. Avgörandet överlämnas till folkomröstningar under internationell kontroll, där ej viktig hänsyn bör föranleda avvikelser. Avrustning i världen kan ej förväntas, förrän världssamhällets naturliga personer blivit politiskt frigjorda.

Språkförbistringen i världen.

Den andra fredsbetingelsen är *avskaffandet av språkförbistring i världen*. Det har ovan erinrats hur enligt legenden Jehova sökte organisera en värld genom språkförbistring. *Den lägger nu för tiden hynden under nationalitetsstriderna, förhindrar våldsamt folkens förbrödring och omöjliggör för dem, att känna sig hemma hos varandra*. Dessutom, under *de tre privilegierade nationalspråken* franskan, engelskan och tyskan slava andra språkfamiljer.

En rörelse går nu därför på djupen bland folken att skapa ett världsspråk vid sidan av nationalspråken. Rörelsen är på det klara med, att detta språk måste vara neutralt, logiskt byggt och lättlärt. Det kan konstateras, att esperanto har ensam bland många förslag trängt igenom såsom ett levande världsspråk. Det har ock skapat en världsorganisation för dess praktiska utnyttjande.

En närmare motivering kommer att framföras i en kommande motion.¹

Jordens befolkningsfråga.

Den tredje klippan i det oroliga politiska världshavet är *jordens befolkningsfråga*. För närvarande sysslas med den företrädesvis nationellt ur tämligen egocentriska synpunkter. Den bör bli en gemensam angelägenhet för folken, för de små likaväl som för de stora. Det gäller här icke endast att undvika överbefolkning genom utvandring, eventuell minskning av barnantalet eller ökad materiell produktion. Spörsmålet sammanhänger ock med skyddandet av kvinnornas andliga och kroppsliga hälsa genom tillfälle för dem att fylla sin bestämelse.

Denna sak är sålunda en huvudsaklig ehuru svårlöst angelägenhet i en internationell rättsordning.

Det ekonomiska kriget.

Den fjärde grundorsaken till ofreden är *den rasande ekonomiska konkurrensen* i vår tid mellan individer, truster, stater och världsdelar om de vinningar, som maskinerna med undanträngande av handens arbete ställa i utsikt. Därtill sluter sig individernas kamp i denna stormflod för ett hem och ett uppehälle.

Folkförbundet fann sig nyligen uppfordrat att ingripa. Det sammankallade den monetära och ekonomiska konferensen i London. Den avslöts 1933 utan något avsevärt resultat. Den kunde såsom konferens ej göra det omöjliga.

Problemet har angripits från andra håll. Konsumenterna bilda konsumtions- och produktionsföreningar. Producenterna skapa truster med överenskommelser om gemensamma prissättningar. Staterna inrikta sig på självförsörjning med jämvikt mellan export och import. Problemet är olöst.

¹ Se ock sid. 13.

Några vapenkrig äventyras knappast av denna konkurrens ensamt. Löses nationalitetsfrågan, bli blodsutgjutelserna undanskjutna. Bemödandena kunna då bättre koncentreras på det ekonomiska krigets problem. En återstående risk kan vara kampen om råmaterial. De som sitta i besittning av det hålla det dock gemenligen till salu. Där råvaror ej kunna åtkommas på detta sätt, har engelska utrikesministern nyligen, låt vara något lösligt, ifrågasatt överenskommelser mellan stater i besittning av råvaror och stater i saknad av dem.

Kampen mot arbetslösheten och den ekonomiska klasskampen gå sina egna vägar. Försöken till ekonomiskt samarbete mellan vissa stater genom jämkning i tullarna leda icke till påtagliga resultat. Osloententen mellan skandinav, holländare och belgare är ett exempel. På denna väg ernås knappast något av betydelse annat än genom en tullunion med gemensam tullgräns utåt och avskaffande av tullar inom ententen.

Den fredliga ekonomiska världsordningen är som sagt ställd på lång sikt hänvisad till tålliga bemödanden.

De andliga verkligheterna.

Över dessa materiella angelägenheter svävar för det femte undanskjuten och ofta glömd »anden som ensam gör levande». Den av folkförbundet tillsatta kommittén för avgivande av förslag till uttalande från nedrustningskongressen avgav ett betänkande. Till detta var fogat en reservation av Woo Kaj Seng från Kina. Han ensam yttrade: »Vi måste även taga itu med de djupliggande orsakerna, de moraliska faktorerna.»

Folkförbundet synes emellertid vara på march över ett angränsande område mot de andliga verkligheterna. Det har nämligen bildat en särskild avdelning för hälsovård. Denna sysslar med avskaffande av odling och handel med opium, koloniträdgårdars inrymmande i städers, särskilt storstäders stadsplaner med mera dylikt. Förbundet bekämpar exempelvis ock vita slavhandeln.

Att förbundet en söndag gick i kyrkan och genom Kelloggspakten predikade mot krig som en förbrytelse kastar i viss mån ett förmildrande skimmer över medlemmarnas av förhållandena förklarade kapprustningar under efterföljande långa vardagar.

Däremot har förbundets kommitté för intellektuellt samarbete år 1923 — efter mottagande av motioner inom förbundet om accepterande av esperanto som världsspråk — med stor röstsplittning avböjt allmänt antagande av ett »konstgjort hjälpspråk», oaktat det förordats 1922 av förbundets generalsekretariat i ett omfattande betänkande med företräde för esperanto. I stället höll kommitténs majoritet på sex personer före, att »alla bemödanden böra nedläggas på utbredningen av de levande språken och den moderna litteraturen, vilka företräda efter dess mening ett av de mäktigaste medel att närma andarna och underlätta samförståndet mellan folken, med ett ord att förverkliga folkförbundets ideal»!

Samtidigt behandlade kommittén ett förslag från en kongress för »moralisk uppfostran», som sammanträdde 1923 i Genève. Kongressen hade nämligen hemställt om ett samarbete med kommittén. Denna svarade enhälligt i förbindliga ordalag, att moralisk uppfostran föll utom kommitténs räckvidd (»l'education moral est un domaine, qui lui échappe»).

Även folkförbundets väg måste emellertid taga ledning av den andliga världen, de moraliska faktorerna. Förbundet lyckas endast i den mån så sker. Dess mödosamma samling nu om ekonomiska sanktioner är väl ock utslag av någon vägledning från stjärnorna. Under diskussionerna buga sig enskilda talare i förbundet som annorstädes för andens supremati över materien.

De färgade rasernas civilisation.

Härmed är jag inne även på de färgade rasernas civilisation. Den slog ut i sin högsta blomning på en tid då Europas urinvånare levde i de primitivaste förhållanden. Den som söker de yttersta vägledningarna finner dem icke i Europas hävder. Han måste gå tillbaka till den gamla Orientens andliga kultur. Där träder oss tillmötes en rad av tänkare och stormän, som enigt förkunnade: »Om man ej har tilltro till det goda och visa, så är allt förgäves i staten.» »Att äga makt utan ädelmod och mildhet», såsom orden ock föllo, »var något, som man aldrig kunde fördraga att se.» Variationer förekommo i uttrycken, men meningen var densamma. Laotse ansåg själv övervinnelsen, Konfutses karaktärsdanningen, Buddha välviljan, Zarathustra renhjärtanheten, Sokrates dygden och Kristus kärleken vara de enda möjliga grundvalarna för en god samhällsbildning. Således även för en internationell rättsordning.

Denna åskådning är storvulet utformad i Konfutses berömda regeringskonst. Detta politiska program säges, åtminstone under långa tider, ha lärts utantill av varje kines. Med detta är väl det viktigaste sagt. Det lyder nämligen sålunda:

»De gamle började med att rätt styra staten; för att rätt kunna styra staten lagade de först, att god ordning härskade i deras familjer. För att åvåga-bringa denna ordning kultiverade de först sina egna personer. För att kultivera sina egna personer, rättställde de först sina hjärtan, för att rättställa sina hjärtan, lade de sig vinn om sannfärdighet i sina tankar, för att bli va sannfärdiga i sina tankar, gjorde de allt för att fullkomna sitt vetande.

Att fullkomna sitt vetande består i att gå till grunden av tingen, genom att gå till grunden av tingen blir ens vetande fulländat, är vetandet fulländat, bli va tankarna sannfärdiga, äro tankarna sannfärdiga, då följer hjärtats rättställande, med hjärtats rättställande följer personens kultivering. Med kultiveringen av personen följer god ordning i familjen, med god ordning inom familjen ett rätt styrande av staten, med ett rätt styrande av staten följer ostörd fred för riket.

Från Himlens son till folket betraktade alla personens kultivering som roten till allt annat.

Vårdslösa roten och ändå ordna grenarna, det är omöjligt.»

Det är för denna regeringskonst och hans mångfaldiga utläggningar av den samma, som Mittens rike kallar Konfutse än i dag för sin störste son. Såsom ett Bragelöfte att skydda landet och världen mot de vita villovägarna hyllades han den 27 augusti 1934 på sin 2484 födelsedag officiellt och enskilt i hela landet.

Företrädesvis hos de färgade raserna anträffas ock regenter, som tagit sanningens makt till ledning för sin regeringskonst. Här möter främst farao Achnaton i Egypten (1375—1358 före Kristus), kallad »den förste individen i historien». Vidare Asoka i Indien (261—227 före Kristus), om vilken sagts, att »bland de tiotusen namn på monarker, som fylla historiens spalter, lyser Asokas namn nästan ensamt som en stjärna». Slutligen Akbar i Indien (1556—1605 efter Kristus), om vilken yttrats, »att han var en av de få kungliga gestalter, som närmar sig måttet på en stor man».

I sanning, att vårdslösa roten och ändå ordna grenarna, det är omöjligt. En internationell rättsordning, som varaktigt tryggar freden, bygger först och sist på ett gående till grunden av tingen.

Yrkanden.

Med kravet att *nationernas självbestämningsrätt i alla världsdelar* omsider uppföres på dagordningen siktas mot den främsta anledningen till krigen. Vägen är lång, men trampas ej alls, förrän man börjat göra det. Så tänkte som sagt ock nordiska interparlamentariska förbundet år 1920 och svenska riksdagens båda kamrar år 1921. I sammanhang därmed bör upptagas *språkförbistringens bemästrande* genom internationell överenskommelse om ett världsspråk. Den senare angelägenheten är lättast att genomföra, om man vill den. Den kompletterar effektivt bemödandet för nationalstridernas upphävande.

Med dessa båda revolutioner av freden mot våldet är den förnämsta grunden lagd för *militärväsendets försvinnande och en bred brygga tillika skapad för att komma de ekonomiska problemen samt den andliga frigörelsen småningom mera in på livet.*

På grund av vad sålunda anförts, påyrkas hemställan från riksdagen,

att Kungl. Maj:t täcktes — i anslutning till nordiska interparlamentariska förbundets beslut 1920 och svenska riksdagens beslut 1921 — verka för att genom överenskommelse grundsatsen om nationaliteternas självbestämningsrätt i alla världsdelar börjar officiellt diskuteras och slutligen upptages i Folkförbundets akt och praktik.

Stockholm den 13 januari 1936.

Carl Lindhagen.